

TEN GELEIDE

Dit BEG-dossier over de spoliatie en restitutie van joodse goederen tijdens en na de Tweede Wereldoorlog spruit voort uit het onderzoek dat door de Studiecommissie betreffende het lot van de bezittingen van de joodse gemeenschap van België, geplunderd of achtergelaten tijdens de oorlog 1940-1945 werd uitgevoerd. Deze Studiecommissie werd in 1997 ingesteld door de Belgische regering; het eigenlijke onderzoek startte twee jaar later en werd in juli 2001 afgerond in de vorm van een Eindverslag aan de regering¹.

Om de vier artikelen die hierna volgen te beoordelen is het belangrijk te weten dat de research van de Studiecommissie niet in de klassieke betekenis van het woord een historisch onderzoek kan genoemd worden. Toch was de onderzoeksploeg, twee kunsthistorici niet te na gesproken, exclusief uit historici samengesteld. Dit vraagt om enige verduidelijking.

Historisch onderzoek zal, eens de probleem- of vraagstelling is geformuleerd, pogen een volledige inventaris te maken van alle bruikbare bronnen, zal deze doornemen en vervolgens – op basis van de teruggevonden gegevens – een zo volledig en integer mogelijk verhaal schrijven om aan de totaliteit van de probleem- of vraagstelling te beantwoorden. Dat was niet de démarche van de Studiecommissie. Voor haar kwam het erop aan binnen een bijzonder scherp afgemeten tijdspanne een even volledig als nauwgezet resultaat te kunnen voorleggen. Als resultaat werd door de leden van de Studiecommissie begrepen : de cijfers van de spoliatie en restitutie na WO II en wellicht nog meer van de tekortkomingen in die restitutie. Het ging hierbij dus om een bijzonder doelgericht onderzoek, dat, overigens terecht vanuit het perspectief van de Commissie, bepaalde aspecten slechts evocerede en andere zelfs gewoon negeerde. Bekeken doorheen de bril van de historicus was dit een ‘pragmatische’ aanpak die vele wetenschappelijke vragen onbeantwoord liet.

Een tweede probleem dat zich stelde bij de conceptie van dit dossier was de wijze waarop het onderzoek was gevoerd en het Eindverslag van de Studiecommissie was tot stand gekomen. Vaak had niet één onderzoeker een bepaald afgescheiden deelonderwerp bestudeerd en achteraf bewerkt tot een hoofdstuk voor het Eindrapport. Veeleer kwam het voor dat zowel onderzoek als redactie collectieve werkstukken waren. Achteraf bleek het dan ook moeilijk te zijn onderdelen van het onderzoek te individualiseren voor artikelen in een wetenschappelijk tijdschrift.

Deze aanpak laat sporen na in de bijdragen aan dit dossier. Enkele artikelen zijn veeleer technisch van aard, rond deelonderwerpen die aansluiten bij de vragen van de Studiecommissie. Zo staat bijv. in de bijdrage van Anne Godfroid m.b.t. de verplichte

---

1 *De bezittingen van de slachtoffers van de jodenvervolging in België. Spoliatie, rechtsherstel, bevindingen van de Studiecommissie*, Diensten van de Eerste Minister (Uitg.), 2 vol., Brussel, 2001.

tewerkstelling van de joodse arbeiders in Noord-Frankrijk slechts één vraag centraal : wat is er van hun niet-uitbetaalde lonen geworden ? Ook andere vragen hadden kunnen gesteld worden, bijvoorbeeld : welke relatie bestond er met de algemene verplichte tewerkstelling in België (ingevoerd in maart 1942), met de tewerkstelling van ‘asociale personen’, met de joodse tewerkstelling in Limburg en later in diverse bedrijven (waaronder FN-Herstal), maar ook, hoe valt deze tewerkstelling te rijmen met de deportatie naar het Oosten ? Bij nader inzien blijken al deze vragen evenwel ‘historische’ vragen te zijn die voor het onderzoek van de Studiecommissie slechts bijkomstig waren.

Hetzelfde kan gezegd worden van het artikel van Johanna Pezechkian over de *Möbel-aktion*; tezelfdertijd bestaan er evenwel over de plundering van de meubelen en de huisraad zo veel foute opvattingen, ook in de wetenschappelijke literatuur, dat de redactie van mening was dat dit aspect zijn plaats had in het dossier. Het uitgebreide onderzoek van Eric Laureys (in het kader van zijn proefschrift naar de politieke geschiedenis van de Antwerpse diamantsector van de voor- tot de naoorlogse periode) laat hem wel toe de diamantrestitutie in een veel breder perspectief te plaatsen.

Zelf hebben wij een poging ondernomen om de globale resultaten van het onderzoek van de Studiecommissie te duiden, zowel op het vlak van de roof als van het rechtsherstel. Hoewel nog erg kort op de bal, leek het ons ook aangewezen de problematiek van de joodse goederen enigszins te verruimen en te koppelen aan de evolutie in de politieke betekenis van de herinnering aan het joods slachtofferschap in België.

Rudi Van Doorslaer